

alakjai a jászsági helynevekben (MNYj. 41: 129–132); A névbokrosítás néhány jellemzője a Tápíóságban (NÉ. 25: 99–102); A Jászság kettős családneveiről (In: VÖRÖS FERENC szerk., A nyelvöldrajztól a névföldrajzig. Budapest–Szombathely, 2010: 111–114).

Nyugdíjba vonulása (1996) után mint igazi lokálpatrióta tevékenykedett a Jász Múzeumban, számos cikket írt a Jászkürt és a Redemptio című helytörténeti folyóiratban. 2004-ben Jászságért Díjat kapott, Jászberény városa 1998-ben Pro Urbe díjjal ismerte el munkásságát, 2011-ben pedig díszpolgári címet adományozott számára.

Feri bácsit 1998 körül ismertem meg, a Pest megyei helynévanyag tervezett kiadása kapcsán. A megye délkeleti csücskében lévő nagykátai járás földrajzi neveinek a közzétételét vállalta el, a maga lelkes, a nehézségeket leküzdő stílusában. E kötetet minimális pénzből tudtuk kihozni, nem futotta tiszteletdíjra, csak a nyomdát és az utazási költségtérítést tudtuk fedezni. De őt ez nem érdekelte. Szenvedéllyel vetette bele magát a munkába, ennek köszönhető a Pest megye földrajzi nevei V. A Nagykátai járás című kötet megjelenése (Piliscsaba, 2002).

Tökéletes életút az övé. S amikor búcsúzunk tőle, egyszerre értékeljük ezt az életutat, és bízunk – ahogyan ő bízott egész élete folyamán – a jövődő találkozásban. Feri bácsi, Isten veled!

HEGEDŰS ATTILA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Janitsek Jenő (1920–2014)

Janitsek Jenő, az erdélyi tudományosság jól ismert képviselője, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem nyugalmazott tanára 2014. augusztus 5-én, életének 94. évében hunyt el Kolozsváron, miután egy fél évszázadon át a kutató egyetemi tanár példamutató kitarásával szolgált a multikulturális Erdély névkutatásának ügyét.

Janitsek Jenő 1920. szeptember 1-jén született Kolozsváron, kispolgári iparos családban. Tanulmányait szülővárosa „Szentpéter-negyedi szigorú, rendtartó, katolikus felekezeti iskolájában” kezdte, majd a piarista gimnáziumban folytatta, ahol nagy műveltségű és lelkes tanárok fejlesztették tudását, formálták személyiségét. Az első két gimnáziumi év elvégzése után a hatóságok a neve nem magyaros hangzása miatt átírányították a toleráns szellemű Gheorghe Barişiu Líceumba; ott érettségizett 1938-ban. A sikeres érettségi nyomán az édesapja javaslatára előbb az almérnöki főiskola elektrotechnikai szakára iratkozott be (1938–1940), majd ennek elvégzését követően a Ferenc József Tudományegyetem Jogtudományi Karára. A jogi képzés első évét nappali, a másodát azonban már levelező tagozaton végezhette, mivel 1941-ben behívták katonának. A szamosújvári, szász-fenesi, budapesti katonai kiképzését északi és erdélyi frontszolgálat követte, majd a szovjetunióbeli hadifogság nehéz évei. Kolozsvárra való hazatérte után, 1948-tól a Bolyai Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Karán folytatta tanulmányait, ahol harmadéves hallgatóként gyakornoknak is kinevezték. 1950-ben fejezte be jogi tanulmányait, de ugyanebben az

évben tanársegédi állást is kapott az Állam- és Jogelméleti Tanszéken, ugyanakkor a bukaresti Makszim Gorkij Intézet statisztikai szakára is beiratkozott, és 1954-ben államvizsgázott. 1953-ban orosz nyelvet tanító lektorként az egyetem Bölcsészettudományi Karának Szláv Filológia Tanszékére helyezték, ahol tanársegédként is, majd 1962-től 1983-ig, nyugalmazása évéig adjunktusként tevékenykedett.

A kutató egyetemi tanár, Janitsek Jenő oktatói-nevelői pályája a kolozsvári Bolyai, illetve Babeş-Bolyai Tudományegyetem több karához is kapcsolódott, amint arra már az előbbiek is utaltak. Idegen nyelvi, főként orosz, ukrán ismereteinek köszönhetően ugyanis, amelyeket jórészt a frontszolgálat és a hadifogság ideje alatt szerzett, orosz nyelvet tanított a Jog- és Közgazdaságtudományi, a Kémia, valamint a Bölcsészettudományi Karokon (1950–1961). A Bölcsészettudományi Kar román szakán ósláv nyelvet is oktatott (1961–1963), az orosz szakon pedig Oroszország és a Szovjetunió történetét és földrajzát is (1958–1963). Módszeres önképzéssel szerzett névtani szaktudásának köszönhetően az 1968–1982 közötti időszakban speciális névtani kurzust és szemináriumot tartott a román, a magyar és az orosz szakon. Nyugdíjba vonulása után a Földrajz Kar is felkérte névtani előadásokra (1994–1996), 1997-ben az ELTE román tanszékére is meghívták román névtan kurzus és szeminárium tartására, 1999-ben pedig a Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszék doktori képzése keretében a helynévkutatás módszereit, lehetőségeit ismertette meg az érdeklődőkkel. A hallgatóit főként szakdolgozati témák kapcsán, de az egyetemi oktatás nyári gyakorlatain is igyekezett bevonni a tudományos kutatásba, mindenekelőtt a névkutatásba, ugyanakkor névtani tábort is szervezett számukra ebből a célból. Utódnevelési törekvéseinek eredményességét a következőkben összegezi: „Több fiatalabb kutatót indítottam el, és számos dolgozatom, munkám egy részét is velük írtam meg. Ezek közül egyesek komoly és tevékeny névkutatókká váltak, mint Hints Miklós vagy Szócs Lajos” (JANITSEK JENŐ, Életpályám. In: HAJDÚ MIHÁLY szerk., Köszöntő Janitsek Jenő 80. születésnapjára. Budapest, 2000. 36).

Janitsek Jenő tudományos pályája, amelyet Szabó T. Attila erdélyi névkutatási tervezete határozott meg, az 1950-es években indult. Szabó T. Attila ösztönözte az erdélyi magyar, román, szláv helynevek feltárására, és az erdélyi tudományosság olyan személyiségei, mint Márton Gyula, Gálffy Mózes, Kelemen Lajos, Jakó Zsigmond, Mikó Imre, magával hozott kutatói habitusát is formálták. Mestere biztatására 1956-ban kezdte meg névkutatásait a Kolozsvár melletti Fejérd település helynévanyagának összegyűjtésével, amellyel el is kötelezte magát a második világháború után újrászerveződő erdélyi helynévkutatások mellett. Első helynévgyűjtését szinkron és történeti hely- és személynévgyűjtések egész sora követte, felbecsülhetetlen értékű anyagot tárva fel Erdély kisebb-nagyobb tájegységeiről. A névgyűjtés terén elért eredményeit egyrészt folyóiratok, így mindenekelőtt a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, másrészt a Magyar Névtani Dolgozatok című sorozat igazolják, amelyek több mint száz, általa és tanítványai által összegyűjtött erdélyi település élő és történeti névanyagát tették közzé az eddigiek során. Az előbbi 1969-től, az utóbbi pedig 1991-től jelentette meg névgyűjtési és -kutatási eredményeinek jó részét, amelyek kisebb hányadát egyéb kiadványok közölték, többek között a Névtani Értesítő is (vö. JANITSEK JENŐ, Autobiográfia. Tanulmányok, közlemények. In: HAJDÚ MIHÁLY szerk., Köszöntő Janitsek Jenő 80. születésnapjára. Budapest, 2000. 38–43; MURÁDIN LÁSZLÓ, Az erdélyi helynévgyűjtés eredményeinek falvankénti irodalma. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 57. 2013: 158–173).

Egyéni és tanítványaival végzett névkutatásai mellett részt vett SZABÓ T. ATTILA történeti helynévgyűjtésének kiadásában is, amely mestere jóvoltából egyéni kutatásainak legfontosabb forrásmunkája is lehetett. Társszerzője volt a HAJDÚ MIHÁLY szerkesztette sorozat első kötetének (HAJDÚ MIHÁLY – JANITSEK JENŐ kiad., Alsófehér megye. Szabó T. Attila Erdélyi Történeti Helynévgyűjtése 1. Budapest, 2001). Az erdélyi névgyűjtés és közzététel terén elért eredményei mindenekelőtt adatanyaguk hatalmas mennyisége szempontjából fontosak, az 1990 utáni időszakbeliek pedig összetételükre nézve is kitűnnek: „A helynévgyűjteményekkel együtt újabban több kiadvány tartalmazza az adott település régi és mai személyneveit is, hangsúlyozva a két névrendszer szoros összefüggéseit” (HOFFMANN ISTVÁN, Magyar helynévkutatás 1958–2002. Debrecen, 2003. 80). A helynévkutatás területéről induló Janitsek Jenő ugyanis időközben sajátos kutatási szemléletet alakított ki, felismerve, hogy „elválaszthatatlan egymástól a táj, a falu helynévanyaga a rajta élő emberektől, azok neveitől, a személynevektől. Nem lehet, s nem lenne szabad elválasztani egymástól a helyneveket és a személyneveket. Nem érthető meg a helynévanyag összetétele, nyelvi eredete, etimológiája a neveket használóktól, akár őslakosságról van szó, akár a nevek későbbi használóiról, új telepesekről, más nyelvet beszélők névhasználatáról” (I. HAJDÚ MIHÁLY, Janitsek Jenő névkutató munkássága. In: HAJDÚ MIHÁLY szerk., Köszöntő Janitsek Jenő 80. születésnapjára. Budapest, 2000. 7).

A multikulturális Erdély névanyagának nyelvi sokféleségére való tekintettel Janitsek Jenőt a román és a szláv névkincs, valamint a többnyelvű erdélyi névanyag kölcsönhatásainak kutatása is foglalkoztatta. A téma iránti érdeklődését a román névtan és dialektológia, valamint a román–szláv nyelvi kapcsolatok kérdéseivel is foglalkozó Emil Petrovici és Ion Pătruț neves nyelvészek is támogatták, kutatásaiban szakmai segítséget is nyújtottak neki. A kérdéskörrel nemcsak a Contribuții la studiul relațiilor lingvistice româno-ucrainene (Onomastica din Maramureș) [Adalékok a román–ukrán nyelvi kapcsolatok tanulmányozásához (Máramarosi helynévanyag)] című, 1979-es doktori értekezésében foglalkozott részletesen, de tanulmányok egész sorában is. Doktori dolgozatát, amelynek témavezetője Ion Pătruț volt, és amelyről a román nyelvészek és történészek is elismerően nyilatkoztak, a kolozsvári Sextil Pușcariu Nyelvészeti és Irodalomtörténeti Intézet Studii de onomastică című kiadványa közölte részletekben. További tanulmányait – köztük román névtani kérdésekkel foglalkozókat is – folyóiratok (Cercetări de lingvistică, Studia Universitatis Babeș-Bolyai Seria Filologia, Limba română, Studii de limbă și literatură) és más kiadványok tették közzé (Studii și materiale de onomastică, Probleme de onomastică) (vö. JANITSEK JENŐ 2000. Autobiográfia. Tanulmányok, közlemények. In: HAJDÚ MIHÁLY szerk., Köszöntő Janitsek Jenő 80. születésnapjára. Budapest. 38–43).

A tudományosság elismerte és elismeri Janitsek Jenő figyelemre méltó névkutatásait. Több tudományos társaság, így az Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Kriza János Néprajzi Társaság, a Romániai Szlavisták Egyesülete, a Magyar Néprajzi Társaság, a zürichi Magyar Történeti Társaság is tagjává avatta, a Magyar Nyelvtudományi Társaság pedig 1999-ben Csúry Bálint-emlékéremmel jutalmazta. Janitsek Jenő tudományos eredményei örök értékei maradnak a magyar, a román és a szláv nyelvtudománynak, névkutatásnak és az interdiszciplináris kutatásoknak egyaránt.

CSOMORTÁNI MAGDOLNA
Babeș-Bolyai Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar